"WIKKIEL U SAKRANAZZ" (LQ 7:34): IT-TEMA TAL-IKEL FL-EVANĠELJU SKONT SAN LUQA

Rev Dr Martin Micallef OFMCap

Waħda mit-temi li San Luqa jirrepeti minn kapitlu għall-ieħor fin-narrativa tal-Evanġelju tiegħu hija dik tal-ikel. Minbarra għaxar ikliet li fihom insibu l-preżenza ta' Ġesù, San Luqa nkluda wkoll bosta referenzi oħra għall-ikel, tema li tkompli wkoll fit-tieni volum li kiteb l-istess awtur, l-Atti tal-Appostli.[1] Għalkemm hemm modi differenti ta' kif nistgħu niġbru jew nikklassifikaw it-temi tal-ikel fl-Evanġelju skont San Luqa, f'dan l-artiklu se nagħtu lista ta' dawn ir-referenzi billi nsegwu n-numru tal-kapitli ta' dan l-Evanġelju.

Lq 1:15 Fit-tħabbira tat-twelid ta' Ġwanni l-Battista, l-anġlu jinforma lil Żakkarija li dak li kellu jitwieled minn Eliżabetta "ma jkun jixrob ebda inbid jew xorb qawwi."

Lq 1:53 Fil-*Magnificat*, Marija tfaħħar lil Alla għax xebba' lil dawk li kienu bil-ġuħ: "Mela b'kull ġid lil min hu bil-ġuħ, u l-għonja bagħathom 'il barra b'xejn."[2]

Lq 2:7 Fit-twelid ta' Ġesù nsibu referenza għall-maxtura, il-post li minnu jieklu l-Annimali biex bħal donnu l-Evanġelista jfakkarna li Ġesù kellu jsir ikel għal dawk li jemmnu fih. "Marija wildet l-ewwel iben tagħha, fisqietu u medditu f'maxtura."[3]

Lq 2:12 Ir-referenza għall-maxtura nsibuha wkoll bħala parti mill-messaġġ tal-anġlu lir-rgħajja: "Bħala sinjal ikollkom dan: issibu tarbija mfisqija u mimduda f'maxtura."

Lq 2:16 Il-maxtura tissemma għat-tielet darba hekk kif ir-rgħajja waslu fil-post fejn twieled Ġesù: "Marru mela jgħaġġlu, u sabu 'l Marija u 'l Ġużeppi, bit-tarbija mimduda f'maxtura."

Lq 2:37 Fl-episodju tal-preżentazzjoni ta' Ġesù fit-Tempju, San Luqa jagħtina deskrizzjoni ta' Anna, bint Fanwel li wara li romlot għaddiet ħajjitha fit-talb u s-sawm, jiġifieri fiċ-ċaħda tal-ikel b'sinjal ta' dipendenza fuq Alla: "Sa ma kellha erbgħa u tmenin sena ma kienet titwarrab qatt mit-Tempju, lejl u nhar taqdi lil Alla fis-sawm u t-talb."[4]

Lq 3:11 Lil dawk li marru għand Ġwanni l-Battista biex jurihom x'għandhom jagħmlu biex jindmu hu jweġibhom b'referenza għall-ikel b'ġest ta' ġustizzja lejn xulxin: "Min għandu żewġ ilbiesi, jaqsam ma' min ma għandu xejn, u min għandu x'jiekol jagħmel l-istess."

Lq 3:17 Fil-predikazzjoni ħarxa tiegħu, Ġwanni l-Battista jagħmel użu mix-xbieha tal-midra filwaqt li jsemmi l-qamħ, wieħed mill-prodotti tal-art li minnu jsir il-ħobż: "Il-midra qiegħda f'idu, biex iderri l-qiegħa u jiġbor il-qamħ fil-maħżen tiegħu, imma t-tiben jaħarqu b'nar li ma jintefiex."

Lq 4:1-4 It-tentazzjonijiet ta' Ġesù fid-deżert jibdew b'nota dwar l-ikel fejn Ġesù juri d-dipendenza tiegħu fuq Alla. "Ġesù mimli bl-Ispirtu s-Santu, raġa' lura mill-Ġordan u l-Ispirtu ħadu fid-deżert. Hemm għal erbgħin jum Ġesù kien imġarrab mix-xitan. Matul dawk il-jiem ma kiel xejn; u *mbagħad meta għaddew dawk il-jiem, ħadu l-ġuħ. U x-xitan qallu: 'Jekk* inti Bin Alla, għid lil din il-ġebla ssir ħobż.' Wieġbu Ġesù: 'Hemm miktub li 'l-bniedem mhux bil-ħobż biss jgħix.'"[5]

Lq 4:25-26 Bħala parti mill-ispjega tal-qari meħud mill-Profeta Isaija li Ġesù tenna fis-Sinagoga ta' Nazaret, huwa jinkludi referenza għall-ikel li l-armla ta' Serafta ipprovdit lill-Profeta Elija: "Għax ngħidilkom is-sewwa, kien hemm bosta romol f'Iżrael fi żmien Elija meta s-sema baqa' tliet snin u sitt xhur magħluq u waqa' ġuħ kbir fil-pajjiż kollu. Madankollu għand ħadd

minnhom ma ntbagħat Elija, imma għand waħda armla minn Serafta ta' Sidon."

Lq 4:39 Wara li Ġesù fejjaq lil omm il-mara ta' Xmun, naqraw kif din qamet "isservi" lil dawk preżenti, kelma li għandha konnotazzjoni mal-ikel fuq l-imwejjed: "Ġesù resaq fuqha, ordna lid-deni, u d-deni ħallieha. U minnufih qamet u bdiet *isservihom* (bil-Grieg: *diakoneo)*."

Lq 5:1-7 Fl-episodju tal-qabda mirakuluża tal-ħut għandna wkoll referenza għall-ikel, għaliex ix-xogħol ta' Pietru bħala sajjied huma marbut proprju mal-ikel.

Lq 5:27-32 L-episodju tas-sejħa ta' Levi l-pubblikan jinkludi fih ikla li għaliha Ġesù jiekol mal-pubblikani u l-midinbin, xi ħaġa li skandalizzat lill-Fariżej u l-kittieba.

Lq 5:33-39 Fil-kwestjoni li ssegwi r-rakkont tas-sejħa ta' Levi l-pubblikan, Ġesù jiġi akkużat li f'kuntrast mad-dixxipli ta' Ġwanni l-Battista u tal-Fariżej li kienu sikwit isumu, id-dixixpli tiegħu kienu "jieklu u jixorbu."

Lq 6:1-5 Fil-kontroversja li nsibu fil-bidu tal-kapitlu 6, Ġesù jiġi akkużat mill-ġdid mill-Fariżej minħabba li d-dixxiplu tiegħu kienu qed jagħmlu dak li ma jiswiex nhar ta' Sibt. Bi tweġiba, Ġesù jikkwota l-eżempjiu ta' David li "meta ħadu l-ġuħ, huwa u dawk li kienu miegħu ... daħlu fid-dar ta' Alla u ħa l-ħobż tal-preżenza ta' quddiem il-Mulej, u kiel minnu hu u ta lil dawk li kienu miegħu."[6]

Lq 6:21.25 Fil-lista tal-Beatitudnijiet, San Luqa jinkludi nota fuq l-ikel: "Henjin intom li għalissa bil-ġuħ, għax għad tkunu mxebbgħin." F'kuntrast ma' dawn il-'henjin' Ġesù jitkellem fuq dawk li jindirizzahom "ħażin għalikom." Hawnhekk ukoll insibu nota marbuta mal-ikel: "Ħażin għalikom intom li għalissa mxebbgħin, għax għad tkunu bil-ġuħ."[7]

Lq 6:43-46 Ġesù joħloq kuntrast bejn siġra tajba li tagħmel frott tajjeb għall-ikel u siġra ħażina li tagħmel frott ħażin u kif "kull siġra mill-frott tagħha tingħaraf. Ħadd ma jiġbor it-tin mix-xewk, anqas l-għeneb mill-għollieq."

Lq 7:31-35 Ġesù jikritika lill-għedewwa tiegħu b'kuntrast li jġib bejn Ġwanni l-Battista u bejnu f'rabta mal-ikel: "Għax tassew, ġie Ġwanni l-Battista, la jiekol ħobż u lanqas jixrob inbid, u intom tgħidu li 'għandu fih xitan.' Ġie Bin il-bniedem, jiekol u jixrob, u tgħidu, 'Araw, xi bniedem wikkiel u sakranazz.'"

Lq 7:36-50 Fl-ikla mogħtija minn Xmun Fariżej li għaliha stieden lil Ġesù, San Luqa jinfurmana li preżenti wkoll kien hemm mara midinba magħrufa li resqet taħsel riġlejn Ġesù bi dmugħha.[8]

Lq 8:3 San Luqa jagħtina lista ta' nisa li kienu jaqdu (bil-Grieg: *diakoneo)* lil Ġesù u lid-dixxipli minn ġidhom. Il-kelma użata hawn "jaqdu" għandha konnotazzjoni mal-ikel fl-imwejjed.[9]

Lq 8:11-15 Il-parabbola taż-żerriegħa li waqgħet fuq tipi differenti ta' art tfakkarna f'żerriegħa li tikber u tagħmel il-frott li jittiekel, f'xebh mal-Kelma ta' Alla.

Lq 8:55 Wara li Ġesù qajjem lit-tifla ta' Ġajru mill-mewt, naqraw kif "hu ordnalhom jagħtuha tiekol."

Lq 9:3 Meta Ġesù bagħat lid-dixxipli biex ikomplu l-missjoni tiegħu, hu ordnalhom biex ma jiħdux ikel/ħobż magħhom biex jurihom li din il-missjoni kellha tistrieħ biss fuq il-qawwa ta' Alla. "Tieħdu xejn magħkom għat-triq, la ħatar, la ħorġa, la ħobż u lanqas flus, u lanqas ma jkollkom żewġ ilbiesi."

Lq 9:10-17 Fl-episodju tal-miraklu tat-tkattir tal-ħobż Luqa jaċċertana li dawk li kienu preżenti "kulħadd kiel u xaba' u l-bċejjeċ tal-ħobż li kien fadal ġabruhom fi tnax-il qoffa."

Lq 10:2 Ġesù jiddeskrivi l-missjoni tad-dixxipli permezz tax-xbieha tal-qamħ li minnu jsir il-ħobż: "Il-ħsad huwa kbir, imma l-ħaddiema ftit. Itolbu mela lil Sid il-ħsad biex jibgħat ħaddiema għall-ħsad tiegħu."

Lq 10:7-8 Fid-diskors tiegħu dwar il-missjoni tad-dixxipli, Ġesù jitkellem jsemmi l-ikel li d-dixxipli kellhom jieklu bħala ħlas għal dak li kienu qed jagħmlu: "Ibqgħu għand dik il-familja, u kulu u ixorbu milli jkollhom huma, għax il-ħaddiem ħaqqu ħlasu. Toqogħdux idduru minn familja għal oħra. F'kull belt li fiha tmorru u jilqgħukom, kulu dak li jqegħdulkom quddiemkom."

Lq 10:38-42 Meta Ġesù żar id-dar tal-aħwa Marta u Marija, San Luqa jinfurmana kif Marta baqgħet isservi fix-xogħol tad-dar. Il-kelma użata bil-Grieg fil-v.40 hija *diakoneo* li kif diġà rajna timplika l-qadi tal-imwejjed.[10]

Lq 11:3 It-talba tal-Missierna li Ġesù għallem lid-dixxipli, tinkludi nota dwar l-ikel: "Ħobżna ta' kuljum, agħtina kuljum." [11]

Lq 11:5-12 F'waħda mit-tliet parabboli dwar it-talb li nsibu f'San Luqa, naqraw kif Ġesù jitkellem dwar xi ħadd li jkollu ħabib: "li jiġih f'nofs ta' lejl u jgħidlu, 'Ħabib, islifni tliet ħobżiet, għax ġie għandi wieħed ħabib tiegħi mill-vjaġġ u ma għandix x'nagħtih.'" Imbagħad Ġesù jkompli jitkellem fuq it-talb f'rabta mal-ikel meta jfakkar: "Min hu dak il-missier fostkom li jekk ibnu jitolbu ħuta, minflok ħuta jagħtih serp? Inkella jekk jitolbu bajda jagħtih skorpjun?"

Lq 11:27-29 Mara mill-folla li kienet qed tisma' lil Ġesù tfaħħar lil ommu f'rabta mal-ewwel nutriment li Ġesù rċieva bħal tarbija: "Hieni l-ġuf li ġiebek u s-sider li rdajt!"[12]

Lq 11:37-54 Waqt li Ġesù kien mistieden għall-ikel minn wieħed mill-Fariżej, Ġesù jikkritika proprju lill-Fariżej preżenti li f'riti marbuta mal-ikel huma kienu lesti li jżommu l-indafa, b'differenza għall-qalb tagħhom li kienet maħmuġa bl-għemil ħażin tagħhom.[13]

Lq 12:1 Ġesù jerġa' juża xbieha tal-ikel biex jitkellem mill-ipokrisija tal-Fariżej: "Ilqgħu rwieħkom mill-ħmira tal-Fariżej, jiġifieri mill-wiċċ b'ieħor tagħhom."

Lq 12:16-21 Fil-parabbola ta' dak ir-raġel sinjur iblah li ħaseb li mhu se jmut qatt, Ġesù jagħmel ukoll użu mill-imħażen mimlija bil-qamħ bħala ikel. Quddiem dan il-ġid kbir ir-raġel sinjur iblah jgħid lilu nnifsu: "Mela strieħ, kul, ixrob, ixxala!"

Lq 12:22-31 Meta Ġesù jitkellem dwar l-inkwiet tal-ħajja, jerġa' jinkludi nota f'rabta mal-ikel: "Għalhekk ngħidilkom, tinkwetawx ruħkom għall-ħajja, x'se tieklu ... Għax il-ħajja aqwa mill-ikel. ... Ħarsu lejn iċ-ċawl; la jiżra' u lanqas jaħsad ... madanakollu Alla jitimgħu. ... Hekk ukoll intom, toqogħdux tfittxu x'se tieklu u x'se tixorbu ..."

Lq 12:35-38 Il-qadi fuq l-imwejjed f'rabta mal-ikel permezz tal-verb bil-Grieg: *diakoneo*, jagħmel parti mill-parabbola ta' Ġesù li titkellem minn sid li jħalli lil qaddej jistennih u li jirritorna f'siegħa mhux mistennija. "Tassew ngħidilkom li hu jitħażżem, iqegħedhom madwar il-mejda, u jgħaddi quddiemhom iservihom."

Lq 12:41-48 Fil-parabbola tas-Sid u l-qaddejja, Ġesù joħloq kuntrast bejn il-qaddej tajjeb u dak ħażin. Dan jagħmlu permezz tal-inklużjoni ta' nota dwar l-ikel u x-xorb meta Ġesù jistaqsi: "Min hu dak li s-sid iqiegħdu fuq in-nies tad-dar biex jagħtihom sehemhom f'ħin l-ikel?" Fl-assenza tas-sid, naqraw kif dan il-qaddej ħażin "jaqbad isawwat lill-qaddejja kollha, irġiel u nisa, u jagħtiha għax-xorb u s-sokor."

Lq 13:6-9 Fil-parabbola tas-siġra tat-tin u l-frott, Ġesù jitkellem mill-frott bħala ikel mistenni minn din is-siġra li naqset milli tagħmel dan.

Lq 13:18-21 F'żewġ parabboli li bihom Ġesù jispjega x'inhi s-Saltna tas-Smewwiet, huwa jkompli jagħmel użu mill-motif tal-ikel. Fl-ewwel parabbola (vv. 18-19) huwa jitkellem dwar żerriegħa tal-mustarda li tikber f'siġra kbira. Fit-tieni parabbola (vv 20-21) huwa jitkellem mill-ħmira li mara ħalltet mat-dqiq biex tagħmel l-għaġina tal-ikel.

Lq 13:29 Meta Ġesù jitkellem dwar l-aħħar jiem, huwa jsemmi mejda tal-ikel: "U jiġu nies mil-Lvant u mill-Punent, mit-Tramuntana u min-Nofsinhar, u joqogħdu għall-mejda fis-Saltna ta' Alla."

Lq 14:7-24 Ġesù jwissi lil dawk preżenti miegħu għal ikla oħra biex meta xi ħadd jorganizza ikla, jistieden lill-aktar persuni fqar u mwarrba mis-soċjetà.[14]

Lq 14:34-35 Ġesù jxebbah lid-dixxipli mal-melħ, ingridjent li jagħmel id-differenza fil-palat tal-ikel: "Tajjeb iva, il-melħ, imma jekk il-melħ jaqta', biex jerġa' jieħu t-togħma tiegħu? U la għall-art ma jkun jiswa, u lanqas għad-demel; jarmuh barra."

Lq 15:1-2 Fil-bidu tal-kapitlu 15 San Luqa jippreżentalna l-kritika tal-Fariżej u l-kittieba kontra Ġesù f'rabta mal-ikel għall-fatt li: "Nies midinba jilqa' għandu dan u jiekol magħhom."[15]

Lq 15:11-32 Fil-parabbola li baqgħet magħrufa bħala tal-Iben il-Ħali, l-ikel għandu rwol importanti. L-ewwel għandna lil iben iż-żgħir li meta telaq minn dar missieru sab ruħu bil-ġuħ filwaqt li "kien jixtieq kieku jimla żaqqu mqar bil-ħarrub li kienu jieklu l-ħnieżer" (v.16). Fir-riflessjoni li jagħmel fih innifsu, huwa jerġa' jsemmi l-ikel: "Kemm lavranti ma' missieri għandhom ħobż bix-xaba', u jien qiegħed hawn immut bil-ġuħ" (v.17). Mal-wasla lura tiegħu f'dar missieru, ġiet mogħtija l-ordni mill-missier: "Ġibu l-għoġol l-imsemmen u oqtluh, ħa nieklu u nagħmlu festa" (v.23). L-għoġol imsemmen, li l-laħam tiegħu huwa tajjeb ħafna għall-ikel, jerġa' jissemma fir-ritorn tal-iben il-kbir meta l-qaddej tad-dar infurmah: "Hawn ħuk, u missierek qatillu l-għoġol l-imsemmen" (v.27). Għat-tielet darba l-għoġol imsemmen li ġie maqtul għall-ikel, jissemma fil-kliem li l-iben il-kbir jindirizza bi protesta kontra missieru: "Imbagħad jiġi dan ibnek, li belgħalek ġidek man-nisa żienja, u lilu toqtollu l-għoġol l-imsemmen!" (v.30).[16]

Lq 16:19-31 Fil-parabbola ta' Lazzru l-fqir u s-sinjur li nsibuha biss fl-Evanġelju skont San Luqa, hemm referenza oħra għall-ikel. Id-deskrizzjoni tar-raġel sinjur tinkludi li dan "kien ta' kuljum jagħmel ikla mill-aħjar" (v.19). Min-naħa l-oħra, Lazzru jissemma wkoll f'rabta mal-ikel imma f'kuntrast mar-raġel sinjur. Lazzru "kien jinxteħet ħdejn il-bieb ta' daru (tas-sinjur) bix-xewqa li jixba' b'dak li kien jaqa' mill-mejda tal-għani" (vv 20-21).[17]

Lq 17:7-10 F'parabbola li tikkuntrasta dik li nsibu rakkuntata f'12:35-38, il-parabbola tas-Sid u l-qaddej tinkludi referenza oħra għall-ikla. Ġesù hawnhekk jitkellem minn qaddej li meta jidħol lura mix-xogħol, Sidu mhux se jistiednu għall-ikel. Minflok is-Sid jgħid lill-qaddej tiegħu: "Lestili x'niekol, ilbes il-fardal u newwilli sa ma niekol u nixrob jien, u mbagħad tiekol u tixrob int."

Lq 18:12 Fil-parabbola tal-Fariżew u l-pubblikan li marru fit-Tempju biex jitolbu, il-kliem tal-Fariżew jinkludi fih nota dwar l-ikel jew aħjar nuqqas ta' ikel: "Jiena nsum darbtejn fil-ġimgħa u nħallas l-għexur ta' kulma ndaħħal."

Lq 19:7 Fl-episodju ta' Żakkew naqraw kif in-nies jibdew igergru għal Ġesù "u jgħidu li għand wieħed midneb daħal jistrieħ," b'referenza għall-ikla li Żakkew nissoponu li organizza għal Ġesù meta laqgħu f'daru bħalma jagħmlu l-persuni fl-Orjent meta jistiednu lil xi ħadd fid-dar bħala ġest ta' unur.[18]

Lq 20:9-18 Fil-parabbola li biha Ġesù jfisser l-istorja tas-Salvazzjoni li sabet il-milja tagħha fl-Iben tal-Missier meta dan ġie maqtul, jissemma ħafna l-frott u allura l-ikel, li sid l-għalqa kien jistenna mill-qaddejja li kienu jaħdmulu.

Lq 20:46 Fil-kritika li Ġesù jgħaddi kontra l-Fariżej, huwa jiddeskrivihom f'rabta mal-ikel bħala dawk li "jħobbu t-tislim fil-pjazez u s-siġġijiet ta' quddiem fis-sinagogi u l-postijiet ewlenin fil-pranzijiet."

Lq 21:34 Fit-twissija li Ġesù jagħti lid-dixxipli, jinkludi dik kontra l-ikel żejjed: "Oqogħdu attenti, u qisu li l-ikel u x-xorb żejjed u s-sokor ma jmewtulkomx qalbkom."

Lq 22:1-38 Ir-rakkont tal-aħħar ċena huwa intenzjonat biex jiġbor fih ir-referenzi kollha għall-ikliet li jinkludi San Luqa fir-rakkont tal-Evanġelju. Din id-darba iżda l-ikla ta' Ġesù għandha rabta speċjali mal-Ewkaristija fejn l-ikel u x-xorb tassew isir l-istess Ġisem u Demm ta' Kristu.[19]

Lq 23:43 Fir-rakkont tal-passjoni naqraw li Ġesù, li s'issa rajnih jipprovdi l-ikel lil min hu bil-ġuħ, iressqulu "nbid qares" biex jixorbu (v.36) filwaqt li lill-ħalliel it-tajjeb jwiegħdu "Tassew ngħidlek, illum tkun fil-Ġenna miegħi" (v.43). Għalkemm l-ikel ma jissemmiex hawnhekk, madanakollu l-kelma "Ġenna" (bil-Grieg: *paradeiso*) tfakkarna fis-siġra tal-ħajja li minnha Adam u Eva ma setgħux jieklu.[20]

Lq 24:28-35 Fl-episodju tad-dixxipli ta' Għemmaws niltaqgħu ma' Kristu Rxoxt li jidħol fid-dar ta' dawn iż-żewġ dixxipli "u waqt li kien fuq il-mejda magħhom, qabad il-ħobż, qal il-barka, qasmu u tahulhom" (v.30).[21]

Lq 24:41-43 Fid-dehra ta' Kristu Rxoxt lid-dixxipli, huwa juża l-ikel bħala prova li kien ħaj tassew meta qalilhom: "Għandkom xi ħaġa tal-ikel hawn?' Huma ressqulu quddiemu biċċa ħuta mixwija, u hu ħadha u kielha quddiemhom."

Bħala konklużjoni nistgħu ngħidu li f'dawn is-siltiet kollha li semmejna f'rabta mal-ikel, San Luqa juża vokabularju differenti sabiex jesprimi din it-tema tal-ikel. Hekk, pereżempju, f'Lq 9:12 huwa juża kliem bħal "xi ħaġa (tal-ikel)" - bil-Grieg: *epistimos*; f'9:13 id-dixxipli jitkellmu "mill-ikel" (bil-Grieg: *bromata*) li kienu mistiedna jagħtu lin-nies; f'12:23 Ġesù jsemmi "l-ikel" (bil-Grieg: *trophes*) meta jgħid li "il-ħajja hija aqwa mill-ikel"; f'12:42 jissemma l-ħin tal-ikel u s-"sehem tal-ikel" (bil-Grieg: *sitometrion)*; f'24:41 jissemma "l-ikel" (bil-Grieg: *brosimos*) li Kristu Rxoxt talab lid-dixxipli.

Referenzi

1 Dwar ir-rabta taż-żewġ volumi miktubin minn San Luqa ara M.C. Parsons u R.I. Pervo, Rethinking the Unity of Luke and Acts (Minneapolis: Fortress, 1993).

2 Fuq dan il-punt li jispikka fit-teoloġija ta' San Luqa, ara A. Valentini, Il Magnificat. Genere letterario, struttura esegesi (Bologna: EDB, 1987).

3 Dwar ir-rabta tal-maxtura mal-ikel ara Raymond E. Brown, The Birth of the Messiah: A Commentary on the Infancy Narratives in Matthew and Luke (Garden City: Doubleday, 1977) 420. Ara wkoll, Raymond E. Brown, "The Meaning of the Manger: The Significance of the Shepherds," Worship 50 (1976): 528-538.

4 Ara T. Stramare, "La presentazione di Gesu al tempio (Lc 2,22-40). Eventi e parole intrinsicamente connessi," Bibbia e Oriente 25 (1983): 63-71.

5 Fuq in-nozzjoni tas-sawm f'rabta ma' dan l-episodju ara Joseph F. Wimmer, Fasting in the New Testament: A Study in Biblical Theology. Theological Inquiries (New York: Paulist, 1982).

6 Għal tagħrif ieħor dwar din il-kontroversarja ara A.J. Hultgren, "The Function of the Sabbath Pericope in Mark 2:23-28," Journal of Biblical Literature 91 (1972): 38-43.

7 Ara M. McKenna, Blessings and Woes: The Beatitudes and the Sermon on the Plain in the Gospel of Luke (Maryknoll, NY: Orbis Books, 1999).

8 Ara D.A.S. Ravens, "The Setting of Luke's Account of the Anointing: Luke 7:2-8:3," New Testament Studies 34 (1988): 282-292.

9 Ara Luke Timothy Johnson, The Gospel of Luke. Sacra Pagina 3 (Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1991), 131.

10 Ara Eugene LaVerdiere, New Testament in the Life of the Church: Evangelization, Catechetics, Prayer, Homelitics (Notre Dame: Ave Maria, 1980), 100-106.

11 Fuq ir-rabta tal-ikel ma' din it-talba ara Peter Edmonds, "The Lucan Our Father: A Summary of Luke's Teaching on Prayer?" Expository Times 91 (1980): 140-143.

12 Għal tagħrif ieħor dwar Marija omm Ġesù bħala mudell tad-dixxipulat ara, Patrick J. Bearsley, "Mary the Perfect Disciple: A Paradigm for Mariology," Theological Studies 41 (1980): 461-504.

13 Għall-kritika ta' Ġesù waqt l-ikliet li għalihom kien mistieden minn xi Fariżej ara, H.P. Heil, The Meal Scenes in Luke-Acts:

An Audience-Oriented Approach (Atlanta: Society of Biblical Literature, 1999).

14 Ara W. Braun, Feasting and Social Rhetoric in Luke 14, SNTS 85 (Cambridge: Cambridge University Press, 1987).

15 Ara G. Corti, Amico dei peccatori. Amicizia e perdono nel Vangelo di Luca (Milano: Paoline, 2004).

16 Ara Martin Micallef, "L-Iben il-Ħali jew il-Missier il-Ħali? Studju fuq il-Parabbola ta' 'L-Iben il-Ħali' (Lq 15:11-32)," Knisja 2000 no.48 (Jannar-Marzu 1999): 48-68.

17 Ara E.W. Bullinger, The Rich Man and Lazarus: The Intermediate State (New Berlin: Grace, 1992).

18 Ara J. O'Hanlon, "The Story of Zaccheus and the Lucan Ethic," Journal for the Study of the New Testament 12 (1981):2-26.

19 Ara x-xogħol klassiku ta' Joachim Jeremias, The Eucharistic Words of Jesus (New York: Schriber's, 1966).

20 Ara Pilchan Lee, The New Jerusalem in the Book of Revelation, WUNT 129 (Tubingen: Mohr Siebeck, 2001), 304-305.

21 Ara Arthur Just Jr, The Ongoing Feast: Table Fellowship and Eschatology at Emmaus (Pueblo, Collegeville, MN: Liturgical, 1993).